Jules Lemaître: Pe marginea Evangheliei

Un idealist

Ozias fusese unul din cei dintâi discipoli ai lui Isus.

Era o fire gânditoare. In vreme ce tovarăşii lui, nepăsători şi veseli îşi petreceau timpul la răspântiile drumurilor, cerşind de mâncare sau dormind pe subt măslini, Osias cugeta ceasuri în şir asupra învăţăturilor lui Isus.

Era foarte inteligent. Dar, cu toate că nu era decât un simplu discipol, tălmăcea totuşi în parabolele Stăpânului, învăţături şi pilde pe cari nici apostolii, singuri, nu le bănuiau. Pricepea cu mai multă uşurinţă decât toţi ceilalţi ce însemnează că „slăveşti pe sfântul duh". Şi se lua la întrecere cu Isus, în dispreţul vechilor obiceiuri religioase, şi al vchilor legi. Când Isus rosti: „Eu sunt pâinea căzută din cer!" numai Ozias nu fu mirat şi înţelese îndată tâlcul cuvintelor.

Şi deşi era virgin încă, iarăşi nu se miră când văzu pe Mântuitor iertând pe soţia necredincioasă şi pe curtezana din Magdala.

* * *

Trei zile după răstignire, după ce sfintele femei aduseră veste c'au găsit mormântul gol, şi în vreme ce Maria povestea întâlnirea cu Isus, toţi fraţii voiră să-l vadă pe Cel ce înviase; şi se înţeleseră cu toţii, ca să se adune zilnic la câte unul din ei, nădăjduind că Mântuitorul are să li se arate.

Ozias însă lipsi dela toate întrunirile. Atunci i-au zis lui: „Nu vrei să vii, pentrucă nu crezi!" Iar el le răspunse: „Ba din potrivă. — pentrucă cred!" Şi iarăşi i-au zis: „Dacă nu doreşti să-L vezi, e semn că nu-L iubeşti!". Şi el le răspunse: „Nu chipu-i omenesc, iubesc într'însul".

Aşa dar, ceilalţi din nou se adunară şi de data asta Isus veni în mijlocul lor. Iar ei vestiră pe Ozias: „L-am văzut cu toţii. Vino cu noi dacă vrei să-L vezi". Ozias răspunse: „Vă cred, însă nu viu!".

— Eu viu, căci mă îndoesc, grăi Toma, zis şi Dydima, unul din cei Doisprezece, care nu fusese de faţă, când li se arătă Isus. Şi Toma mai adaose: „Până ce nu voi vedea în palmele Lui rănile cuelor, şi până ce nu le voi pipăi cu degetul; până ce nu voi atinge cu mâna coasta-I străpunsă, până atunci nu cred!"

Ozias îl privi cu milă. Toma era voinic la trup şi la înfăţişare. Părea puternic şi ochii lui mici şi ascuţiţi, aveau o privire şireată, ca ai unui negustor cinstit, dar bănuitor.

— Numai aceia cred cu-adevărat, zise Ozias, cari n'au văzut şi totuşi au crezut.

— Aceia, răspunse Toma, sunt visătorii, oameni cărora li se mai zice şi poeţi!

Şi Toma se duse deci la întrunire, unde văzu şi pipăi pe Isus, iar Isus îi zise: „Ai crezut, numai după ce ai văzut. Fericiţi acei ce cred, fără să vadă!"

Auzind despre aceasta, Ozias gândi: „Sunt aceleaşi cuvinte pe cari i le spusesem eu înainte. Iată dar că numai eu am pătruns înţelepciunea Mântuitorului! O, Stăpâne, de ce-aş fugi eu după umbra ta, când te port în mine şi n'am decât să închid ochii pentruca să mi te arăţi!"

Şi în clipa aceia se simţi superior fraţilor lui, si cu sufletul mai pătrunzător decât al celorlalţi.

* * *

Ozias propovăduia Evanghelia prin ţinutul Alexandriei. Cuvântul lui era priceput cu deosebire de filosofi, de poeţi şi de toţi cei cu mintea pătrunzătoare. Iar biserica înfiinţată de dânsul, fu cea mai trainică dintre toate. Or, Ozias împlinise cincizeci de ani, şi nu cunoscuse încă femeea. Cam în acel timp, se întâmplă să convertească la legea creştină pe-o tânără văduvă din Alexandria pe care o chema Myrrhina.

Myrrhina era frumoasă, bogată şi înţeleaptă; avea o minte ascuţită şi nervi delicaţi. Inainte de-a cunoaşte învăţătura lui Cristos, pătrunsese treptat-treptat, diferite culturi din Asia, precum al Dianei, al Cybelei, al lui Iacchos şi al lui Adonis; iubise până la nebunie pe preoţii cari o iniţiaseră în taina acestor religii deosebite. Era rafinată şi ciudată până şi în gusturi: „Adora" zeii cei negri, şi versurile lui Lycophron. Gingaşă şi mlădioasă la trup, îi plăcea să se poarte în mătăsuri ţesute cu flori mari. Ozias, avea credinţa că fiinţa acaesta aşa de elegantă şi de neastâmpărată, era cea mai nobilă şi mai preţioasă din toate femeile pe cari le întâlnise până atunci.

Simţea că însăşi cucernicia lui se topea parcă în faţa Myrrhinei. Iar dânsa, îl făcu să priceapă că lucrul cel mai de căpetenie este să iubeşti pe Dumnezeu, şi că numai atunci îl iubeşti cu-adevărat când i te dai cu trup şi suflet, când îl laşi să-ţi pătrundă în inimă, neţinând seamă de impulsiile trupeşti. Numai credinţa, singură, e mare, căci mişcările exterioare ale sufletului, sunt fără însemnătate.

Ozias se înfruptă din mărinimia acestei doctrine. I se părea eă se înalţă cu mai multă uşurinţă spre Dumnezeu, de câte ori sta de vorbă cu prietena lui. Aşa că, într'o bună zi, în vreme ce sufletele lor în extaz schimbau între ele cugetări sublime, îşi lăsară trupurile, cu scârbă, să păcătuiască; şi această uitare de sine, se repetă deseori.

Oamenii însă aflară de păcatul lor. Ozias tras la răspundere în faţa preoţilor, tăgădui greşeala, şi nu voi să se pocăiască. Incăpăţânându-se în rătăcirea în care căzuse, căuta să se apere cu argumente ciudate.

Merse până acolo, încât susţinu că părţile inferioare ale trupului, zămislite de necuratul, i-aparţin numai lui; că un mijloc prin care te poţi libera de trup este şi acela de-a ţi-l istovi în desfrânări şi că viaţa acestui „hoit" e mai prejos decât privirile senine ale Dumnezeirii.

Aceste teorii însă, de-o aşa de înaltă spiritualitate, nu fură înţelese de preoţi; şi Ozias—spre marea lui uimire— fu îndepărtat din comunitatea creştină.

Puţin după cele întâmplate, Myrrhina schimbându-şi gusturile, şi închipuindu-şi că 'şi „purifică sufletul" cum obişnuia să spună, părăsi pe Ozias, şi fugi cu un gladiator.

* * *

Abia atunci înţelese Ozias cât de nebune erau visurile lui, şi că poate nu fuseseră chiar, decât o consecinţă a pasiunei lui pentru Myrrhina, fără ca el să-şi fi dat seama.

Ingrozit de singurătatea în care rămăsese, ar fi voit să se înapoieze la sânul Bisericei de odinioară în care cunoscuse atâtea suflete bune, şi miloase. Insă, fiindcă încă mai păstra întrânsul amintirea frumoasei văduve, nu se simţi în stare că va rămâne curat la suflet. Şi de altfel, nu mai putea admite ca nişte simple poftiri, nevinovate pentru atâtea generaţii, să fie considerate de alţii drept un păcat. Ba, începu să se îndoiască chiar, de existenţa unei religii care ar condamna legile naturii, şi se îndoi până şi de misiunea şi dumnezeirea lui Isus.

In chinurile cari îl frământau se gândea: „Dacă-L vedeam după înviere, astăzi nu m'aş mai fi îndoit, căci aş fi avut dovada ce-mi lipseşte, şi fără de care nu pot trăi liniştit. Tot îmi mai rămâne o scăpare: voi întreba pe cei ce L'au văzut după răstignire. Mărturia lor are să mă întărească şi înapoindu-mi credinţa, o să-mi înapoeze în acelaş timp, liniştea şi puterea!".

* * *

Porni dar în căutarea apostolilor şi discipolilor cari văzuseră pe Isus inviat. Cea mai mare parte dintre dânşii însă, murise; cât despre cei rămaşi în viaţă — n'apuca bine să sosească în oraşul în care se aflau—că totdeauna, printr'o neînţeleasă împrejurare, sfinţii apostoli erau plecaţi.

* * *

In sfârşit, într'o zi, întâlni pe apostolul Toma. Şi îi zise: „Tu L-ai văzut după ce a înviat. Eram şi eu de faţă, acum patruzeci de ani, când ne povesteai la toţi întâmplarea. Mai povesteşte-mi-o odată, şi din nou voi crede!"

Toma îi povesti cu de-amănuntul tot ce văzuse şi auzise. Ii povesti despre rănile dela mâini şi dela coaste, de culoarea ciactricelor, de slăbiciunea pieptului şi de ieşiturile coastelor, despre ştofa hainei, şi despre cuvintele lui Isus, şi-i spuse numele peştilor pe cari îi mâncase Cristos... şi tot... tot...

Dar Ozias, tot nu crezu. I se părea că bătrânul apostol şi-amintea lucruri pe cari nici măcar nu le pomenise prima dată, şi că se înşeală, şi asupra timpului când apăruse Isus...

Dealtminteri îl cunoştea demult pe Toma, drept o minte simplă, credulă, şi tocită de vreme.

...O luă la fugă ca un nebun.

A doua zi l'au găsit spânzurat de un felinar la o răspântie de drum.

Traducere de **THEODOR SOLACOLU**

Oraţiune funebră

Nu trebuesc confundate discursurile *cu „oraţiunile funebre". Acestea din urmă, şi numai ele, constituesc şi un gen literar, ba chiar unul din cele înalte şi destul de rar. Bossuet, celebrul episcop catolic din Meaux, a ridicat foarte sus genul acesta literar şi s'a ilustrat mai cu seamă prin el.*

Nouă românilor el ne lipseşte aproape cu desăvârşire, deşi „discursurile" funebre abundă. Prima încercare cu adevărat reuşită, şi care se poate socoti ca un debut fericit în literatura românească, este oraţiunea funebră rostită de colaboratorul nostru Gala Galaction, astăzi părintele Grigore Pişculescu, la înmormântarea rabinului Dr. Beck. De aceia am crezut interesant s'o publicăm, pentru a marca astfel apariţia acestui gen literar şi pe orizontul literilor române.

I. T.

„Lacrămile ce se varsă la moartea unui drept sânt numărate şi sânt strânse în vistieria milostivirilor dumnezeşti".

Pentru acest adânc cuvânt din Talmud, cuvine-se, Intristată Adunare, ca jalea ceasului de faţă să aibă înţelepciune şi învăţătură. La moartea unui drept, suntem mai aproape de Dumnezeu de cât oricând, căci, iată, cu lacrămile ce se varsă sporesc comorile îndurării eterne!

Dacă viaţa unui drept este o binecuvântare, pe pământ, şi prilej de multe binecuvântări, moartea lui este totdeauna prilej de adâncire sufletească şi de edificare. Prin viaţa lui, prin virtuţile lui, prin formitatea-i morală, prin vitejia-i în adversităţi, cel drept ne-a dat, cât a trăit, mereu pildă, mereu predică.

Tot el, cel drept, are la moartea lui, privilegiul incomparabil să ne zmulgă încă odată, din gândurile mediocre din durerile vulgare, din deşertăciunile curente, şi să ne înalţe, în zbor impetuos, până la Porţile de aur pe cari le încununează eterna auroră şi cântările Serafimilor.

* * *

— „Unde te duci acum?" îl întrebară pe Hilel şcolarii lui, în ceasul când îşi luaseră de la el rămasul bun.

— „Mă duc să fac cele de cuviinţa pentru mosafirul meu".

— „Aşa dar", ziseră ucenicii, „tu ai acasă un mosafir?" Invăţătorul răspunse:

— „Nu este, oare, sărmanul suflet mosafirul trupului? Azi el este aici; mâine, însă el este în cer!"

Ai întâlnit, adeseori în lecturile tale, venerate amice, acest loc din *Rabboth* şi în cugetul tău — nobil şi definitiv spiritualist — ai visat cu farmec asupra măreţelor perspective ale sufletului omenesc. Astăzi, s'a împlinit cu tine cuvântul lui Hilel.

* * *

Invăţătorule al lui Israel, în preajma rămăşiţelor tale pământeşti, preotul creştin care vorbeşte are zguduitoarea viziune a Carmelului mistic, a Libanului idealist, pe vârful căroră pluti-va cât lumea, slava poporului tău!

Din sânul acestor munţi, de două mii de ani încoace, Iordanul curge dublu: Iordanul vechiu şi Iordanul nou. Iordanul ebraic şi Iordanul creştin.

Cu o sforţare de necesară şi reciprocă condescendenţă, de bună şi de simpatică înţelegere, să rămânem — o clipă — suspendaţi de stâncile supreme, din cari miraculosul fluviu şi-a luat în lume şi în veacuri dubla-i şi biruitoarea-i răvărsare. Iordanul e încă la obârşie; Iordanul e încă neîmpărţit. Revelaţiunea primară, monoteismul, perenitatea sufletului, răsplata dreptilor.... ne adapă pe toţi, deopotrivă, spală omenirea de superstiţie şi de idolatrie, asigură progresul conştiinţei şi clarifică, deasupra capetelor noastre, Fiinţa, Voinţa şi Providenţa Dumnezeiască.

Israel! cu patriarhii tăi, cu legiuitorii tăi, cu profeţii şi cu eroii tăi, pământul a trecut dela animalitate şi din întuneric la umanitate şi la lumina cerească!

* * *

Venerate amice, care ai închis ochii în mijlocul foliantelor sacre, ai trecut de multe ori peste acest loc din *Talmud Sanhedrin.*

— „O, nebunilor", zicea un necredincios, către Rabi Gabiha-Ben-Pesisa, „o nebunilor! Voi credeţi că, odată şi odată, cei morţi se vor întoarce iar în viaţă? Ce straniu! Cel viu moare! şi cel mort o să trăiască iarăşi?! Este oare cu putinţă?"

„Nebuni sunteţi voi!" răspune Gabiha-Ben-Pesisa, „voi cari nu credeţi că morţii pot din nou să fie vii! Cugetă numai: Unul care, eri nu era de loc — priveşte: este azi! Atunci cum nu va fi iarăşi acela care a mai fost odată?!"

* * *

Invăţătorule al lui Israel, duhul tău, faptele tale, lunga şi bine împlinita-ţi păstorie s'au resimţit de aceste mari convingeri, s'au îndreptat stăruitor, către aceste stele ale comunei noastre revelaţii.

Ai trăit ca un înţelept şi ca un mare spiritualist. Acest locaş de închinăciune va păstra deapururi ecoul învăţăturilor tale, vibraţiile sufletului tău. Poporul căruia i-a fost păstor desfoiază binecuvântări în calea ta către cele veşnice. Amicii tăi salută, înfioraţi şi cucernici, supremul tău exod.

Amicul şi preotul creştin — care a avut norocul să resfire câteva raze de mulţumire în amurgul ultimelor tale zile — înaltă deasupra somnului tău braţe binecuvântătoare!

G. GALACTION

Troiţa

O, cum mă 'ndrumă paşii îndărăt!..
Decorurile noui au pustiit
tot câmpul amintirilor ce-am tăinuit.

Odinioară câţiva sfinţi
cu chipurile galbene şi lunguieţe,
precum i-a zugrăvit o mână strâmbă —
aşterneau pe-a gândurilor mele trâmbă
privirile 'ndrăsneţe,
că simţeam pogorânduse de sus
şi cuibărindu-se adânc în mine,
tot sufletul copilului Isus.

Astăzi troiţa cu lemnul sur
şi cu sfinţii coşcoviţi de putregai,
şade frântă 'n drum şi fără grai:
Ca o mamă care-ar întrebă pe-un trecător
cu privirea dorului,
dacă n'a 'ntâlnit — rătăcitor —
sufletul odorului...

George Balculescu

Isus

de Stan Palanka

Un biet copil născut pe jos;
Isvor de 'naltă creastă,
A fost şi mare şi milos,
Dar lumea l-a 'nţeles pe dos,
Şi la 'nţepat în coastă!

De-atunci se nasc mereu copii,
Plătind a vieţei silă:
Unii stăpâni pe 'mpărăţii;
Alţi 'mpăraţi în sărăcii,
Dar toţi fără de milă...

Iar când pământul va fi ros
Şi 'n noapte se va duce,
Acel Copil născut pe jos,
Se va renaşte tot milos,
Dar va scăpă de cruce.

Stan Palanka

Casele Hajnal

de Ludovic Dauş

...Şi era în mijlocul oraşului o casă mare, cu două caturi şi coperişul de tablă roşie, ce se zărea de departe... Răsărea, de printre casele scunde şi sărăcăcioase dimprejur, ca un monument, căci pe atunci nu-şi urca târgul clădirile în sus, ci se lăbărţa mai mult în „dughene" întunecoase şi cu tavanul jos, într'un labirint de străzi înguste şi nealiniate.

Casa aceea mare era a lui Hajnal şi domnea în mijlocul oraşului, în preajma pieţei, având faţada spre două străzi, şi o grădină cu fructe, ce se lungea, ca un triunghiu de verdeaţă, împrejmuită cu un zid înnalt şi formând ca o cetăţue în cuprinsul căreia trecătorii de-afară nu-şi puteau duce privirile.

Nu se vedea decât o „hulubărie" enormă de-asupra porţilor mari ce duceau în ogradă, şi două balcoane mari de fier, unul spre stradă, celalt cu faţa spre grădină. Din balcoanele acelea, ca dintr'un turn de pompieri, cu o singură ochire, prindeai toată priveliştea oraşului, a dealurilor şi crângurilor mărginaşe,— şi era o plăcere să-ţi scalzi ochii în luminile varii ale vremei şi anotimpurilor, când sub promoroaca şi cenuşiul zilelor reci şi întunecate, când sub scăpărarea vie a zăpezii, ori sub toropeala caldă sau înfocată a soarelui. Oraşul îşi schimba culorile dela o clipă la alta pe coperişurile-i de şindrilă de toate vîrstele, unele noui, altele putrede sub o vegetaţie de ciuperci roşcate, printre cari, ca nişte pătrăţele de argint, sclipeau, ici şi colo, rare coperişuri de tinichea albă. De-acolo vedeai cum se ridică fumurile de-asupra oraşului, vedeai copiii din „calicime" alergând cu picioarele goale şi cămăşuţele ieşind ca nişte steguleţe din fundul crăpat al pantalonilor; vedeai, — Sâmbătă, şi la sărbătorile ovreeşti, — şi bărbi negre, şi bărbi roşii, şi bărbi albe, toate din alte vremuri, căci „habotnicii" se iveau de pretutindeni, cu trupurile încinse în caftane lungi negre, cu pantalonii scurţi, cu ciorapi albi şi cu papuci negri, pe cap cu o tichie turtită de catifea neagră având, jur împrejur, un colac de blană de vulpe, de sub care ieşeau, în dreptul urechilor, cei mai autentici şi bine încreţiţi perciuni... Era priveliştea, cea mai des repetată, acest defileu al cucernicilor unei răstrăvechi religii; şi de pretutindeni seara, licăreau lumânările sinagogelor, rânduite în dreptul ferestrelor în sfeşnice de alamă şi strălucind parcă ar fi fost de aur...

Hajnal!

Numele acesta se'mprospătează muzical în susurul neşterselor amintiri. El s'a încrustat pe răbojul a vre-o cinci decenii din viaţa Botoşanilor întâi cu Emerich Hajnal,— pe care nu l-am apucat decât copil fiind, — căci de tânăr l'a răpus o dublă pneumonie, — apoi prin văduva lui, Emelina, o blândă şi resemnată matroană dispărută nu demult, şi mai ales prin doctorul Arpad Hajnal o jovială şi simpatică figură, jumătate nabab, jumătate boem,— nabab prin simţimintele lui alese şi boem prin dragostea lui de prieteni şi poezia sincerei lui afecţiuni.

Mormântul a amuţit şi pe acesta, înnainte de vreme, ca şi pe tatăl său Emerich. S'ar părea că o soartă la fel i-a legat în moarte, după cum o aceiaşi fire le-a însemnat la fel paşii în viaţă, în neastîmpăr, în hohotiri vesele, în dragostea de a primi lumea şi de a ţine mereu masa întinsă. Bruni amândoi, cu ochii vii şi săgetători, cu barba mătăsoasă şi neagră, cu rîsul ironic dar repede şters de-o bucurie jovială, ambele lor chipuri s'apropie în închipuirea mea şi se confundă.

Inchid ochii şi văd pe fraţii mai mici ai lui Arpad, doctorul Geyza, Etelca şi Stefan, aceştia mai blonzi, mai apropiaţi ca asemănare mamei, şi hăraziţi ca şi aceasta să-şi trăiască din plin zilele...

Acum că cititorii au făcut cunoştinţă cu personagiile, să reiau descripţia casei Hajnal, — să se citească Hainal,— căci în notiţele mele repezi voiu aminti adesea despre această casă care a fost un centru al vieţii Botoşanilor, aşà tăcută cum părea şi cum există şi astăzi, deşi stăpânii s'au schimbat.

Faţada parterului, la intrare, multă vreme a fost vopsită cu uleiu în roşu. Era reclama farmaciei lui Hajnal, pe care poporul o botezase „spiţeria roşie". Era cea mai cu vază în oraş, şi vestită în tot judeţul, aşa că şi boerii şi săracii năvăleau unii ca să-şi facă reţetele, alţii ca să ia plasturi şi alifii şi gologanii de pe acestea din urmă făceau singuri deverul farmaciei şi acopereau pagubele dela reţetele pe cari mai uitau boerii să le plătească.

Cum intrai în „spiţerie" la dreapta se afla laboratorul mare şi luminos,— iar în stînga mereu sta deschisă uşa unei odăi mari, plăcut mobilată, unde pe rând se perindau toate figurile Botoşanilor, — boeri şi refugiaţi poloni, cultivatori mari şi funcţionari superiori, — şi ceasurile sburau pentru Emerich Hajnal, în taifasuri lungi cu doctorul Isak şi cu tatăl meu, cu prefectul Ventura, cu Cortazzi, Adam Haretu, Aga Beşină, Gherghely, St. Georges, Simaca, un nesfîrşit pomelnic de nume la ordinea zilei pe-atunci. Acolo se discutau ştirile din lume, se puneau la cale farse, vânători şi dueluri, se bea câte-o sticlă două de Cotnar şi cafele oferite graţios de amfitrion, acolo se întâlneau şi fierbeau năzuinţele din cele patru puncte ardinale ale judeţului şi se făcea gălăgios politică mai ales împotriva consulului austriac cari voia să extrădeze pe refugiaţii poloni scăpaţi în ospitaliera Moldovă.

Hajnal era şi el un refugiat, dar nu din revoluţia polonă, ci al revoluţiei ungare din 1848, în care mama lui, duduca Roza, — cum i se zicea, — jucase un oarecare rol şi făcuse multe lucruri îndrăzneţe, pentru cari a stat câţiva ani în temniţă la Mohaci. De aci nu ştiu cum, a fugit la Constantinopol, de unde, după alte peripeţii, s'a fixat însfârşit în Botoşani.

O văd încă mărunţică, uscată, extraordinar de vioaie şi fără astîmpăr, ducând în vârful degetului gospodăria, în mâini vecinic cu cheile cămărilor... Eram prea mic ca să-i înţeleg poveştile revoluţionare şi tot trecutul ei de unguroaică plină de suflet şi patrioată. Inchisa dela Mohaci mă răsfăţa acuma cu dulceţurile şi compoturile ei minunate, pe cari desigur le găseam mult mai frumoase ca toate revoluţiile şi opere mult mai capitale ca cele mai bune inspiraţii ale poetului ei naţional Petöfi, căzut poate pe acelaş câmp de luptă spre care o fi dus ştafete aceiaşi duducă Roza!...

La taifasurile din odaia din catul de jos al farmaciei, eu copil mic nu luam parte, dar în schimb eram stăpân sus în odăile luminoase şi mari dela primul etaj şi pe cele două balcoane... Eram răsfăţatul bunei madam Hajnal şi al duducăi Roza. Cu ce palpitaţii de bucurie păşeam pragul casei lor şi nu mă mai lăsam plecat. Ba, de câteva ori am rămas şi cu săptămânile, de câte ori părinţii erau duşi din oraş, la vr'un prieten la ţară, sau pentru un proces al Negreştilor, ce se judeca la Iaşi, pentru nişte moşii din Basarabia şi care dura de vreo cincizeci de ani, dela „iaca", adecă dela mama mamei mele!...

Il întrezăresc, ca şi când l'aşi privi şi acum, micul salonaş, dintre sofragerie şi salon, în care jucau „concina" şi în care mi se aşternea adesea patul... Intre alte portrete şi fotografii, răsar cadrele aurite a două reproduceri în culori, cari, îmi prind ochii şi mi-i fixează. In mijlocul unei câmpii, într'o atmosferă întunecată şi plină de fumul unui imens şi apropiat incendiu, doi tineri, un bărbat şi o femee stau în picioare îmbrăţişaţi. Ea îşi deschee sânul, iar el apropie cuţitul cu care trebue s'o omoare. Faţa lor e hotărîtă, căci, nenumărate, răsar în goana cailor şi se apropie oştii turceşti şi luptătorul învins, Dobozi Mihali, nu vrea ca iubita lui să cază vie în iimâinile păgânilor... Apoi, în cealaltă ramă, un tânăr blond, frumos cu lanţuri la picioare, stă pe-un scaun cu coatele răzimate de-o masă,— în faţa lui un om mai matur, hărşit cu viaţa, şi el cu picioarele în lanţuri, priveşte cu milă la tânăr, îi strânge mâna şi-l încurajează... Amândoi sînt osândiţi, pentrucă au luptat pentru libertate... şi vor muri ne'intârziat...

Le-am văzut astăvară în muzeul dela Pesta originalele acestor două tablouri, primul de Székely Bertalan, secundul de Madaràsz Victor, şi atâtea altele ca „Huniadi mort" de acelaş, toate glorificând scene din istoria Ungariei, pentru ca, şi cei mai grăbiţi dintre privitori, să reţie ceva din sufletul acestei ţări şi să-şi aducă aminte...

Şi mă gândesc, rătăcind astăzi prin multele expoziţii pripite ale pictorilor noştri, la ce folos setea de bani îi mână la realizări uşoare sau aberaţii cubiste, dacă prin banii strânşi cu lopata nu-şi cumpără timpul necesar ca să improspăteze în compoziţii mari şi originale scene din trecutul nostru?...

Dar să nu ne preocupăm de ce nu vor ai noştri să facă. Să ne mulţumim cu tributul adus nouă de Aman şi cu cele câteva realizări răzleţe ale rarilor idealişti. Amintindu-ne că şi Statul se desinteresează de caracterul românesc ce l'ar putea lua viaţa noastră artistică, să revenim la trecut şi să-l reîmprospătăm cu scrisul nostru mai departe...

LUDOVIC DAUŞ